

Õiguskantsler

Minister Marina Kaljurand
Välisministeerium
vminfo@vm.ee

Teie 17.09.2015 nr 15.2-2/582-4

Meie 29.09.2015 nr 6-7/151101/1504153

Vastus Teie küsimusele Eesti-Vene riigipiiri lepingute põhiseaduspärasuse kohta

Austatud minister

[Eesti Vabariigi põhiseadus](#) ei keela Riigikogul ratifitseerida Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni poolt 18.02.2014 allkirjastatud Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni vahelist Eesti-Vene riigipiiri lepingut ning Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni vahelist Narva ja Soome lahe merealade piiritlemise lepingut.

Kuna peamiselt on peetud küsitavaks maismaapiiri puudutava piirilepingu põhiseadusele vastavust, siis on järgnevalt keskendunud eeskätt sellele lepingule.¹

Tutvumiseks edastatud piirilepingu vastavus põhiseadusele sõltub peamiselt vastusest kahele küsimusele. Esiteks, kas põhiseadus (eeskätt PS § 122 lg 1) lubab sõlmida [Tartu rahulepinguga](#) määratud riigipiiri muutvat välislepingut. Teiseks, kui põhiseadus lubab muuta maismaa riigipiiri viidatud osas, siis kuidas mõjutab niisugune leping Tartu rahulepingu ülejäänud artiklite kehtivust.

Eesti riigi territooriumi maispiirid määrab kindlaks PS § 122, mille lõike 1 lause 1 kõlab järgmiselt: „Eesti maismaapiir on määratud 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepinguga ja teiste riikidevaheliste piirilepingutega.“

Kõnealuse normi tõlgendamisel on üheks olulisimaks küsimuseks see, mida põhiseaduse loojad sätte sõnastamisel silmas pidasid. Põhiseaduse Assamblee materjalidest nähtub, et rahulepingu eraldi märkimise eesmärk oli rõhutada Eesti Vabariigi riiklikku järjepidevust. Seejuures jäi diskussioonides kõlama selge arusaam, et tehtav viide rahulepingule ei välista Tartu rahulepinguga määratud riigipiiri hilisemat muutmist – Tartu rahuleping on üksnes kehtiv „lähtepunkt“. Nii sedastas Assamblee juhataja peale põhjalikke vaidlusi toimunud hääletustulemusi üheselt: „Lisan mõtte, et assamblee leppis kokku, et ta tõlgendab paragrahv 124 [kehtivas versioonis 122 – lisatud märkus] 1. lõiku selliselt, et see ei takista vastaval komisjonil pidamast piiriläbirääkimisi Venemaaga, muutmaks piir, mis on kokku lepitud 1920. aastal 2. veebruaril Tartu rahulepinguga.“² Kirjeldatud põhiseaduse looja tahte tõlgendust toetavad ka PS

¹ Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni vaheline Eesti-Vene riigipiiri leping reguleerib riigipiiri ka piirijõgedel ja -järvedel.

² Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee, lk 975. Vt ka nt P. Kask: „Välislepingud, millega muudetakse riigipiire, ratifitseeritakse Riigikogu koosseisu 2/3-lise häälteenamusega. See tähendab, et kuna see on samasse paragrahvi

§ 122 lg 1 sõnastus ning n-õ süstemaatiline argument, s.o asjaolu, et sama paragrahvi lõige 2 reguleerib riigipiiri muutmise korda (vajalik Riigikogu koosseisu kahekolmandikuline häälteenamus). Seega PS § 122 lg 1 lubab sõlmida Tartu rahulepinguga määratud riigipiiri muutvat välislepingut. Tegu ei oleks välislepinguga, mille sõlmimise keelab PS § 123 lg 1 vastuolu tõttu põhiseadusega.

PS § 2 lg 1 järgi on Eesti riigi maa-ala, territoriaalveed ja õhuruum lahutamatu ja jagamata tervik. Paragrahvi peamine mõte on kinnitada Eesti poliitilist sõltumatust ja välistada territoriaalsete autonoomsete üksuste olemasolu riigis. Kõnealusest normist ei tulene, et riigipiiri muutmine eeldaks sama menetlust, mille põhiseadus näeb ette PS § 2 muutmiseks, s.o rahvahääletust. Nagu öeldud, Eesti riigipiire muutvate lepingute (seega ka Tartu rahulepingu) ratifitseerimiseks on nõutav Riigikogu koosseisu kahekolmandikuline häälteenamus (PS § 122 lg 2).

Tartu rahulepinguga tunnustas Venemaa „ilmtingimata Eesti riigi rippumatust ja iseseisvust, loobudes vabatahtlikult ning igaveseks ajaks kõigist suverään-õigustest, mis olid Venemaal Eesti rahva ja maa kohta ...“ (art II). Lisaks Eesti riigi tunnustamisele ja riigipiiriga seonduvale (art III), reguleerib rahuleping ka mitmeid teisi küsimusi, nt kodakondsus (art IV), neutraliteet (art V-VI), sõjakulude ja -vangidega seonduv (art VIII-X), varaküsimused (art XI-XII) jne.

On avaldatud kartust, et riigipiiri muutva lepingu sõlmimisel Vene Föderatsiooniga kaotab Tartu rahuleping tervikuna kehtivuse.³ Selle seisukohaga ei saa nõustuda. Ettevalmistatud Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni vaheline piirileping puudutab vaid üht osa Tartu rahulepingust – piiriga seonduvat. Seda kinnitab sõnaselgelt artiklisse 9 lõike 1 lisamine („eranditult riigipiiri puudutavaid küsimusi“). Arvestades art 9 lõiget 2 („Pooled lahendavad käesoleva lepingu täitmisel tekkivad küsimused diplomaatiliste kanalite kaudu.“), on selge, et kõnealune artikkel täpsustaks lepingu reguleerimiset (art 1) ning oleks tõlgendusjuhiseks lepingu kohaldamisel. Seega Eesti Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni riigipiiri leping, mis muudab senist Tartu rahulepingut riigipiiri määratlevas osas (art III), jätab Tartu rahulepingu muus osas kehtima.

Austusega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Nele Parrest 693 8400
Nele.Parrest@oiguskantsler.ee

---

kirjutatud, et me tunnistame Eesti praegust piiri nii nagu ta on määratud Tartu rahulepinguga, aga samal ajal tunnistame ka võimalust sõlmida uusi lepinguid piiriküsimustes, ka idapiiri küsimustes. Ja need ratifitseeritakse samas korras nagu näiteks piirilepingud Lätiga.“ (lk 593) Sama: H. Runnel lk 672, V. Rumessen lk 804, Ü. Seppa lk 805, V. Korrovits lk 963 jne. Põhiseaduse loojate selge soov ja tahe võimaldada riigipiiri teisiti kokku leppida kui Tartu rahulepingus kirjas, nähtub ka neist sõnavõttudes, mis toetasid viite rahulepingule väljajätmist ja rakendusotsust, mille järgi on kehtiv riigipiir selline, nagu see oli 16.06.1940 (L. Hänni lk 765, 806; R. Lang lk 961 jj).

³ Vt [Rahvusvaheliste lepingute õiguse Viini konventsiooni](#) art 30 „Ühes ja samas küsimuses järjestikku sõlmitud lepingute kohaldamine“.